

Oölogische en nidologische mededelingen 1964 (en eerder)

door

W. PH. J. HELLEBREKERS

ZEER VREEMD LEGSEL VAN DE PURPERREIGER (Ardea purpurea).

Van de heer Faasen ontving ik een verlaten legsel van drie eieren, verzameld op 9 juni 1964 bij Nieuwkoop. De drie eieren (één gescheurd) waren overdekt met een uiterlijk kalkachtige poreuze laag van 2 à 4 mm dik. Bij afkrabben kwam de normale groene schaalkleur naar voren. Onderzoek op een chemisch laboratorium in Delft wees echter uit, dat deze laag bijna uitsluitend bestond uit eiwit (geen eigeel). Een gebroken ei besmeurt uit de aard der zaak de andere eieren, doch dat blijft dan beperkt tot een aantal klodders of smeuren en niet het gehele ei, laat staan meerdere. Mogelijk is er een vierde windei geweest, doch ook deze veronderstelling kan mij niet geheel bevredigen.

Hellebrekers.

BROEDGEVAL VAN DE PIJLSTAART (Anas acuta) OP AMELAND.

De heer G. Bosch zond mij een eende-legsel van 5 eieren, waarover hij mij schreef: „gevonden 31 mei 1964 op het Oerd, Ameland. Een mooi afgewerkt nest. Hier komt eigenlijk alleen de Wilde Eend in aanmerking. De eieren zijn evenwel aan de kleine kant. Ik hoop, dat het schaalgewicht iets zegt”.

Bij het uitpakken dacht ik echter direct, gezien de typisch grijze kleur, aan de Pijlstaart.

Maten en gewicht: 53,6 × 39,0; 3,29 gr.

33 Ned. eieren : 54,1 × 38,0; 3,24 gr.

200 Schönwetter : 54,5 × 38,2; 3,35 gr.

Dit was dus wel een sterke bevestiging van mijn eerste gedachte. Bosch schreef mij hierop: „Ik had nog niet aan een Pijlstaart gedacht, ik had ze daar niet verwacht en heb er ook geen notities van. Ik zal mijn vriend Straatsma, in Joure, nog eens vragen. Maar als ik de nestplaatsen in de Ned. Vogels, de broedgegevens (van de Vries) bezie, dan kan het heel wel het biotoop van de Pijlstaart zijn. Er zijn daar in de buurt nog een paar duinplassen, w.s. brak water. Zoals ik U schreef, het was tussen de duinen, op een laag plateau'tje in een pol weelderige vegetatie, hoog helmachtig gras, midden in. Het was niet ver van de waddenbuurt, de buitenste duinen. Het nest was mooi hol met iets opstaande wanden, goed afgewerkt met fijne bruine vezels en worteltjes. Van een eend had ik nog nooit zo'n mooi afgewerkt nest gezien, maar geen enkel donsje. Wij zullen m.i. Pijlstaart aanhouden”.

In een brief deelde de heer Straatsma later mede, dat hij in een vorig jaar

daar wel eens een paartje Pijlstaarten had gezien en vermoedelijk eens een legsel van een stroper in beslag had genomen.

Hoewel er dus geen dons is kunnen verzameld worden, is m.i. hier geen twijfel mogelijk.

Hellebrekers.

DWERGEIEREN VAN EIDEREEND (Somateria mollissima).

In 1964 troffen wij op Vlieland enige malen opvallend kleine eieren aan in nesten van Eidereenden. Op 2 mei vonden wij een 5-legsel, waarvan een der eieren opvallend kleiner was dan de overige. Op 4 mei zagen wij een 4-legsel met eveneens één opvallend klein ei ($55,5 \times 40,7$ mm) en een 7-legsel met twee zulke eieren ($46,9 \times 34,1$ en $47,1 \times 34,6$ mm). Op 6 mei troffen wij nog eens een klein ei aan in een 6-legsel. Al deze aberraties zagen wij in de Kroon's polders. De heer J. Cupido Jr. te Vlieland vertelde ons dat hij eind april in het Bomenland eveneens een legsel van een Eidereend had gevonden met een klein ei erin.

Ter vergelijking van deze kleine maten geven wij de afmetingen van 10 normale eieren van de Eidereend: $77,7$ (min. $74,5$ —max. $82,1$) $\times$ $52,9$ (min. $51,1$ —max. $53,7$) mm. Dit betreft eieren uit een 4- en een 6-legsel, die door de Eidereend waren verlaten. In beide nesten bezat het ei dat het laatst was gelegd, te herkennen aan de minder groezelige schaal, de kleinste lengte en breedte van de eieren uit dat legsel.

De maten van het kleine ei uit het 4-legsel komen overeen met die van Wilde Eend en Krakeend; die van de beide eieren uit het 7-legsel met de maten van de Zomer- en Wintertaling en Slobeend. De kleur en glans van de eieren van deze soorten is echter anders dan die van de eieren van de Eidereend. De schaalkleur van de dwergeieren kwam steeds precies overeen met die van de normale eieren uit hetzelfde legsel. De kleine eieren, die wij vonden, zijn dan ook zeker van Eidereenden afkomstig en niet van een der genoemde zwemeenden.

Eenmaal troffen wij een vreemd ei in het nest van een Eidereend aan. Op 6 mei vonden wij in een 5-legsel een ei van een Fazant ($44,6 \times 36,1$ mm). Van dit ei was de kleur en de structuur duidelijk afwijkend van die van de eieren van de Eidereend.

Wij hebben bij Eidereenden nimmer tevoren dergelijke kleine eieren gevonden, ofschoon wij moeten aantekenen dat wij dit jaar tijdens ons onderzoek veel nesten, in totaal 696 legsels, onder ogen hebben gehad. Vreemde eieren hadden wij eveneens nooit eerder in legsels van Eidereenden aangetroffen. De heer J. Wortel te Vlieland vertelde ons dat hij in 1963 in de Kroon's polders ook een nest van een Eidereend had gevonden, waarin zich naast normale eieren één klein ei bevond.

De eieren, waarvan wij de maten opgaven, worden bewaard in de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden.

A. L. Spaans, C. Swennen.

SAMENLEGGEN VAN PATRIJS (Perdix perdix) MET KORHOEN (Lyrurus tetrix).

Op 17 mei 1964 's morgens 6 uur joeg ik uit de hoge hei naast een bolderplaats van Korhanen eerst een Patrijs en een paar meter verder een Korhoen op. De laatste kwam van een nest met 9 Korhoen-eieren, waarin tevens 4 Patrijzen-eieren lagen. Het nest was enigszins gevoerd met veertjes. Twee dagen later was alleen de Korhen nog aanwezig, welke van het nest vloog.

J. Hilbrands.

[Het samenleggen van Patrijs en Fazant en zelfs met Wilde Eend (zie Limosa 34 : 264) is bekend, dat met Korhoen tot dusver niet, doch een Korhoen-nest wordt slechts zelden gevonden]. (H.)

AFWIJKENDE NESTPLAATS VAN HET WATERHOEN (Gallinula chloropus).

In de loop van mei 1964 ontdekte ik een nest van het Waterhoen op het fabrieksterrein van Jb. Bussink's Koninklijke Deventer Koekfabrieken N.V. te Deventer.

Het nest bevond zich 30 m van het kanaal en was gebouwd op 1.70 m hoogte in een dichte Ribesstruik, welke doorwoekerd was met Nachtschade. Het nest zelf was 15 cm hoog. De onderste lagen van het nestmateriaal bestonden uit afgestorven overjarige ranken van Haagwinde, daarboven bevond zich een kleilaag met overjarige afgestorven Dahliastengels, terwijl de gehele nestkom gevoerd was met enige lagen pakpapier.

Het nest bevatte 9 eieren. Op 8 juni 1964 bevonden zich 4 jongen in het nest, terwijl op het water reeds 3 jongen zwommen met één der ouders. Op 15 juni hadden de laatste jonge vogels het nest verlaten.

Gedurende de periode 8 tot 15 juni werden de jongen in het nest gevoerd.

C. J. Coldewey.

NEST VAN SCHOLEKSTER (Haematopus ostralegus) IN EEN BOSJE.

Hoewel het een waarneming betreft, welke Perdeck bij een opruiming onder zijn papieren vond, achtte ik deze toch nog wel vermeldenswaard:

„Op 2 juni 1950 werd mij in een polderbosje nabij het landgoed Duivenvoorde, te Wassenaar, een Scholeksternest gewezen. Het bos bestond voornamelijk uit 6—7 m hoge elzen met een behoorlijke ruimte tussen de stammen en een niet zeer dichte ondergroei van lage kruiden, zoals hondsdrif, brandnetels, koekoeksbloem en gras. De kortste afstand van nest tot bosrand was 13 m. De Scholekster liep na gestoord te zijn echter wel over een afstand van 30 m door het bos voor hij aan de rand was. Op 5 juni was het nest verstoord. Dr. Maas Geesteranus, die toen de foto (hier niet afgedrukt; Red.) maakte (in het nest legden wij een lege dop), nam op 30 mei 1951 in een dergelijk bosje een aantal jonge steltlopers waar en te oordelen naar de alar-

merende vogels, waren dit ook Scholeksters. De jongen bevonden zich 10—20 m van de bosrand en zijn dus waarschijnlijk wel in het bos uitgebroed”.
(H.)

*DE EIEREN VAN DE MORINELPLEVIER (Charadrius morinellus),
GEVONDEN IN OOSTELIJK FLEVOLAND.*

De heer Marra zond de eieren van een verlaten legsel aan het Rijksmuseum in Leiden, waarvoor ik mij als oöloog uit de aard der zaak interesseerde. Van de drie eieren was er een beschadigd. Maten en gewichten waren: $40 \times 29,2$, 0,88 gr.; $42 \times 28,7$, 0,82 gr. Schönwetter vermeldt voor 90 eieren: $41,3 \times 28,5$, 0,77 gr. (0,64—0,90). Hoewel de Nederlandse eieren wat aan de zware kant zijn, klopt dit toch goed.

Normale eieren hebben een lichtbruine grond, soms met een groenachtig tintje. De vlekking is typisch: tamelijk grote, scherp omlinjnde bruinzwarte vlekken, vaak meer geconcentreerd om de stompe pool. Van de eieren in Leiden is de grond meer grijsachtig, bedekt met betrekkelijk kleine geelbruine en grijzere vlekken, meer Visdiefachtig.

Het bovenstaande wil niet zeggen, dat ik aan de waarneming van de heer Marra twijfel, de foto's laten bovendien geen twijfel toe (terwijl er bovendien in de omgeving geen Visdieven broedden), doch ik meende dit wel te moeten vermelden.
Hellebrekers.

LAAT BROEDSEL VAN DE STRANDPLEVIER (Charadrius alexandrinus).

Bij Amsterdam, in de Grote IJpolder, trof ik op 10 augustus 1963 nog een donsjong aan, stellig niet ouder dan één week, terwijl op 25 en 26 augustus een der oudervogels nog steeds ter plaatse alarmeerde, hoewel alle andere broedvogels toen reeds waren verdwenen.
M. Bakker.

[Volgens De Ned. Vogels gaat de broedtijd tot in juli].

(H.)

GRONDNEST VAN EEN HOUTDUIF (Columba palumbus).

De heer W. de Jong zond mij een brief met foto van een grondnest in een hokje van een eendenkooi bij Kleine Geest (Fr.), gemaakt op 11 juni 1962.

Grondnesten komen bij deze soort af en toe voor.
Hellebrekers.

BOUWAANPASSING DOOR DE HOUTDUIF (Columba palumbus).

De heer F. Trip deelde mij mede dat een paartje Houtduiven een nest trachtte te maken aan de achterzijde van zijn huis op een ronde pijp voor de afvoer van regenwater, zonder verdere steun. Dit mislukte, het nest kwam naar beneden. Bij een tweede poging werd ijzerdraad gebruikt en met succes, de jongen zijn uitgekomen.
Hellebrekers.

KOEKOEKSJONG (*Cuculus canorus*) IN NEST VAN EEN PIMPELMEES (*Parus caeruleus*).

In een nestkastje op het landgoed „De Eese” bij Steenwijk had een Koeboek een ei gelegd in het nest van een Pimpelmees. Dit kon, doordat een Specht in de zijkant van het kastje een groot gat had gehakt. Zoals gebruikelijk begon de jonge Koeboek zijn nestgenootjes uit het nest te werken. Toen er nog vier Pimpelmeesjes over waren, kregen wij medelijden en hebben we die toen overgebracht naar een ander Pimpelmezenkastje. Daar zijn ze gewoon opgegroeid en uitgevlogen. Ook het Koeboeksjong groeide voorspoedig op. Het is, nadat het dak van het nestkastje was verwijderd, een dag later in de buurt van zijn „geboortehuis” gezien.

(W. Scheenstra, Vogeljaar 12: 338).

[De Pimpelmees is voor Nederland een nieuwe waardvogel, doch ook buiten Nederland komt dit zéér zeldzaam voor. Het enige gegeven, dat ik heb kunnen vinden, betreft een geval in Hessen, Duitsland, zonder jaartal (Makatsch 1937)] (H.)

VROEG BROEDSEL VAN DE BOSUIL (*Strix aluco*).

In Rotterdam, tuindorp „Vreewijk”, vlogen begin april 1963 drie jonge Bosuilen uit met veel dons in vederkleed. Rekent men voor de broedtijd vier weken en voor het opgroeien der jongen nog eens dezelfde termijn, dan zouden de vogels begin februari, toen de vorst alom heerste, reeds zijn gaan broeden.

G. L. Ouweneel en K. Schot.

[Inderdaad rijkelijk vroeg. De Ned. Vogels vermeldt „vanaf maart, soms reeds midden februari.”] (H.)

NEST VAN EEN BOERENZWALUW (*Hirundo rustica*), UITERST LICHT BEVESTIGD.

De heer W. de Jong zond mij een foto van een nest, vastgeplakt aan de wand van een betonnen bruggetje met een richeltje van slechts een $\frac{1}{2}$ cm (1962, bij Bergum Fr.). De jongen zijn uitgevlogen. Het wonderlijke is, dat het nest het heeft uitgehouden.

Hellebrekers.

LAAT BROEDSEL VAN DE GELE KWIKSTAART (*Motacilla flava*).

Bij de Knardijk vonden wij op 18 augustus 1963 een nest met vier juv., ± één week oud.

Wolff en Nuyen.

[Volgens De Ned. Vogels loopt de broedtijd van mei tot juli.] (H.)

ZESLEGSEL VAN DE ZWARTKOP (*Sylvia atricapilla*)

Op 8 juni 1964 vond ik in Wassenaar een zeslegsel van de Zwartkop. Hoewel 6-legsels volgens de literatuur meer moeten voorkomen, was dit voor mij het derde in 54 jaar.

Hellebrekers.

BOOMNESTEN VAN DE HUISMUS (Passer domesticus).

De heer W. de Jong zond mij foto's van boomnesten van Huismussen in Blijdorp te Rotterdam. Deze opname is geschied in april 1964, doch volgens de directie van Blijdorp bestaat deze kolonie al jaren.

Hellebrekers.

Foto W. DE JONG

Boomnest van Huismus (*Passer domesticus*), „Blijdorp”, Rotterdam, 25 april 1964